

T.C. KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU YÖNERGESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

AMAÇ

Madde 1 – (1) Bu Yönergenin amacı, Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler alanına giren her tür bilimsel araştırmalarda uyulması gereken bilim etiği kurallarını ve Kastamonu Üniversitesi bilimsel araştırma kurullarının görev, yetki, sorumluluk ve çalışma usullerini belirlemek ve alt kurulların uyacakları ilkeleri tespit etmektir.

KAPSAM

Madde 2 – (1) Bu Yönerge, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurullarının çalışma usul ve esaslarını kapsar:

- a) Üniversite mensuplarınca yapılan veya üniversite ile ilişkisine bakılmaksızın, kişilerce yürürlükteki mevzuat hükümleri uyarınca yapılan her tür bilimsel araştırma ve çalışmalar ve/veya yürütülen bilimsel araştırma-geliştirme projeleriyle ilgili araştırma etiği konularını,
- b) Yüksek lisans veya doktora öğrenciliği sırasında yapılan tez ve yürütülen bilimsel araştırma-geliştirme projeleriyle ilgili araştırma etiği konularını kapsar.

DAYANAK

Madde 3 - (1) Bu Yönerge, 4/11/1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 12.,14. ve 42. maddeleri ile Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır.

TANIMLAR

Madde 4- (1) Bu Yönergede geçen;

- a) **Etik Kurul:** Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurullarını,
- b) **Katılımcı:** Araştırma örnekleminde yer alan kişileri,
- c) **Rektör:** Kastamonu Üniversitesi Rektörünü,
- ç) **Senato:** Kastamonu Üniversitesi Senatosunu,
- d) **Sorumlu Araştırmacı:** Başvurusu yapılan araştırmacının etik, bilimsel, teknik, idari mali ve hukuki her türlü sorumluluğunu taşıyan araştırmacıyı,
- e) **Üniversite:** Kastamonu Üniversitesini,
- f) **Yardımcı Araştırmacı:** Bir araştırmacının bilimsel sorumluluğunda payı olan ve araştırmacının yürütülmesinde görev alan araştırmacıyı ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Kurulun Amacı, Görevleri, Yapısı ve Çalışma Biçimi

KURULUN AMACI

Madde 5- (1) Etik Kurulun amacı, bir araştırmaya katkı sunan katılımcıların yürütülecek araştırma öncesinde, esnasında ve sonrasında temel hak ve hürriyetlerinin korunması ilkesi doğrultusunda bilgilendirilerek onam ve rızalarının alınması, tarihi eserler ve kültür varlıkları üzerinde yapılacak her türlü bilimsel araştırma ve çalışmalarda çevrenin korunması ve aynı zamanda halkın güvenliğinin ve sağlığının gözetilmesi hususlarında çalışmayı etik açıdan değerlendirmek ve çalışmanın etik ilkelere uygunluğu konusunda karar vermektir.

KURULUN GÖREVLERİ

Madde 6 - (1) Kurul'un görevleri şunlardır:

- a) Değerlendirme için standart formlar oluşturmak,
- b) Kurula yapılan uygun başvuruları kabul etmek,
- c) Başvurusu kabul edilen bilimsel araştırma ve çalışmalara ait anket, test, ölçek, mülakat, gözlem, resim, çizim, video film, ses kaydı ve benzeri veri toplanmasında kullanılan her türlü yazılı, sözlü, sesli veya görüntülü ölçüm araçlarını ve içeriğini etik açıdan değerlendirmek,
- ç) Araştırma başvurusunun etik açıdan uygun olup olmadığı konusunda karar vermek,

KURULUN YAPISI

Madde 7 - (1) Kurul, Kastamonu Üniversitesi bünyesinde ilgili bilim alanlarında görev yapan profesör unvanına sahip öğretim üyeleri arasından iki yıllık süreyle Rektör tarafından seçilerek görevlendirilen en az yedi üyeden oluşur.

(2) Belirlenen kurul üyeleri hakkında etik ihlalinde bulduklarına dair kesinleşmiş bir adli veya idari karar bulunmamalıdır.

(3) Etik kurallarına aykırı eylemi tespit edilen etik kurulu üyesinin görevi, rektörün bu konudaki kararının kendisine tebliği ile sona erer.

(4) Etik kurallara aykırı eylemi tespit edilen üyenin görevi, Rektörün bu konudaki kararının kendisine tebliği ile sona erer.

(5) Görev süresi biten bir üye aynı usulle yeniden seçilebilir. Etik Kurul toplantılarına izinsiz ve mazeretsiz olarak, yılda üst üste üç kez katılmayan, yılda toplamda beş kez katılmayan veya en az altı ay süreyle izinli olan üyenin, üyeliği kendiliğinden sona erer. Herhangi bir nedenle boşalan üyeliğe, kalan süreyi tamamlamak üzere, bu maddenin ikinci fıkrası hükümleri uyarınca en geç bir ay içerisinde görevlendirme yapılır.

(6) Etik Kurul başkanı Rektör tarafından seçilir. Her kurul başkanı, kendi üyeleri arasından bir kişiyi başkan yardımcısı olarak seçer. Başkanların görevinin sona ermesiyle birlikte başkan yardımcılığı görevi de sona erer.

ÇALIŞMA BİÇİMİ

Madde 8 -(1) Kurul, ayda bir olmak üzere üye sayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve katılanların salt çoğunluğu ile karar alır. Oylamada çekimser oy kullanılamaz. Oy eşitliği halinde başkanın oyu yönünde karar verilmiş kabul edilir.

(2) Toplantı, kapalı usulde yapılır. Üyeler, inceleme konusu dosyanın içeriğini Kurul toplantısı dışında başkalarıyla tartışamaz ve dosyaların içeriği hakkında bilgi veremez.

(3) İlan edilen toplantı gününden beş iş günü öncesi mesai saati bitimine kadar eksiksiz teslim edilen dosyalar ilk Kurul toplantısı gündemine alınır.

(4) Başkan ve yardımcıları, Kurul'a yapılan başvuruları inceler, başvuru konusuna göre her başvuru için bir raportör görevlendirir. Raportör, toplantı öncesi bir inceleme raporu düzenleyerek, toplantıdan beş iş günü öncesine kadar Kurul üyelerine elektronik ortamda iletir.

(5) Raportör, toplantıda Kurula söz konusu başvuru ile ilgili bilgi verir. Kurulun incelediği dosya ile ilgili oluşan görüş, gerekçesiyle birlikte kesin rapora dönüştürülür.

(6) Kurul, kendisine yapılan başvuruları en geç üç ay içerisinde karara bağlar.

(7) Dosya ile ilgili hazırlanan rapor, toplantıya katılan üyelerin tamamı tarafından imzalanır.

(8) Kurul tarafından düzeltilmesi ya da eksikliklerinin tamamlanmasına karar verilen araştırma önerilerinin, araştırmacılar tarafından düzeltilerek tekrar Kurula başvurusu yapılabilir ve bu başvuru, yapılan ilk toplantıda yeniden değerlendirilir.

(9) Gerek görülen hallerde Kurul dışından uzmanların ya da danışmanların görüşüne başvurabilir. Bu kişiler, toplantıya davet edilebilecekleri gibi yazılı görüşleri de alınabilir. Ancak kurula davet edilen yada görüşüne başvuru yapılan uzman, raportör veya danışmanların Kurulda oy hakları yoktur.

(10) Kurul üyesinin kendisinin ve/veya ikinci derece dahil kan ve kayın hısımları ile evlatlıklarının araştırmalarının görüşülmesi ve oylanması sırasında söz konusu üye, toplantıya katılamaz ve bu durum ilgili üye için Kurul toplantısında devamsızlık olarak kabul edilmez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kurula Başvuru ve Değerlendirme

BAŞVURU

Madde 9 - (1) Katılımcılarla yüz yüze veya bilgisayar ortamında gerçekleştirilecek her türlü anket, test, ölçek, mülakat, gözlem, resim, çizim, video film ve ses kaydı niteliğindeki veri toplama yöntemleriyle yapılan bilimsel araştırma ve çalışmaların etik açıdan değerlendirilebilmesi için, araştırmacıların çalışmaya başlamadan önce Kurula başvuru yapması gerekir.

(2) Etik Kurul tarafından incelenmesi istenilen araştırma önerilerinin başvurusu, araştırmacının bilimsel, idari ve etik sorumluluğunu üstlenen sorumlu araştırmacılar tarafından elektronik ortamda ya da ıslak imzalı basılı kopya şeklinde Birim Amirlerine teslim etmek suretiyle yapılır. Başvurular, başvuru formu doldurularak gerekli belgelerle birlikte bir başvuru dilekçesiyle sisteme yüklenir veya şahsen birim amirlerine teslim edilir.

(3) Başvuruda sorumlu araştırmacı tarafından aşağıda belirtilen belgeler sunulur:

a) Başvuru Dilekçesi: Sorumlu araştırmacı tarafından yazılır ve imzalanarak sisteme yüklenir.

b) Başvuru Formu: Başvuru formu araştırma önerisi için gerekli olan ekleriyle birlikte eksiksiz bir biçimde doldurulur ve bütün araştırmacılar tarafından imzalanır.

c) Onam Formları: Araştırma verileri doğrudan katılımcılardan toplanacaksa yetişkin katılımcılar için Aydınlatılmış Onam Formu, çocuklar için Çocuk Rıza Formu ve Ebeveyn Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu eklenir.

ç) Araştırmacıların Özgeçmişleri: Araştırmacılar tarafından akademik özgeçmişleri sisteme yüklenir.

(4) Eksik belge ile yapılan başvurular kabul edilmez.

ÖN İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

Madde 10-(1) Etik Kurul, başvuruyu istenen belgeler açısından ön incelemeye tabi tutar. Eksik başvurular hakkında sorumlu araştırmacıya bilgi verilir. Ön incelemesi tamamlanan ve başvurusu uygun olan dosyalar sorumlu araştırmacılar tarafından elektronik olarak ya da şahsen Etik Kurul'a gönderilir.

(2) Etik Kurul, gerek gördüğü durumlarda değerlendirilmekte olan araştırma önerisini yapan araştırmacılarından ya da konu ile ilgili uzmanlardan görüş alabilir. Gerekirse, araştırma önerilerini etik ilke ve kurallar açısından değerlendirmek üzere uzmanlara gönderebilir.

(3) Başvurudan önce uygulamaya konmuş çalışmalar değerlendirmeye alınmaz ve geçmişe dönük olarak hiçbir şekilde Etik Kurul izni verilmez.

(4) Kurul, başvurusu yapılan araştırma projelerini çalışmanın amacı, yöntemi, yararları ve olası tehlikelerini, bütçesini göz önünde bulundurarak etik açıdan değerlendirir. Değerlendirme sonucunda "Uygun", "Düzeltilmesi Gerekir", "Görevsizlik", ya da "Uygun Değildir" şeklinde karar verir. Başvurusuna "Düzeltilmesi Gerekir" kararı verilen sorumlu araştırmacı, gerekli düzeltmeleri yaparak veya eksiklikleri gidererek tekrar Kurula başvuru yapabilir.

(5) Kurul, araştırmada değişiklik yapılmasını talep ederse istenen değişiklikleri sorumlu araştırmacıya elektronik ortamda bildirir.

(6) Etik Kurulun değişiklik yapılmasını istemesi durumunda, başvuru düzenlenerek sorumlu araştırmacı tarafından elektronik ortamda yeniden sisteme kaydedilerek ya da şahsen Etik Kurula teslim edilir ve Etik Kurul tarafından ilk toplantıda yeniden değerlendirmeye alınır.

(7) Araştırmanın düzeltilmesi ya da yeniden düzenlenmesinden sonra tekrar başvurulması yönünde düzeltme kararı alınmışsa, talep edilen düzeltmeler ve düzenlemeler açık bir şekilde belirtilir.

(8) Etik Kurul karar verirken konuyla ilgili tüm yasal düzenlemeleri, mesleki etik kodları, ulusal/uluslararası bildirme ve duyurular ile etik değer ve ilkeleri göz önünde bulundurur.

(9) Kurul, dosya ile ilgili kararını aldıktan sonra, sorumlu araştırmacı dosyasının sonuç kararını Kuruldan alır. Sonuç, ayrıca sorumlu araştırmacıya elektronik ortamda bildirilir.

(10) Kurul kararının "Uygun" olması durumunda ıslak imzalı etik onay belgesi Kurul'dan alınır.

(11) Kurul, gerekli gördüğü durumlarda onay verdiği araştırmaları izleyebilir ve gelişme raporu isteyebilir. Bu raporların Kurula ulaştırılmasından, sorumlu araştırmacı sorumludur. Kurul Başkanı gelişme raporlarını inceleyerek söz konusu araştırmanın orijinal başvuruya uygun olarak yürütölüp yürütölmediğini inceler. Başkan gerek gördüğünde, araştırmanın uygulanmasını gözleme kararı alınmasını Kurula tavsiye edebilir. Gözlem süreci Kurulca belirlenecek esaslar çerçevesinde yürür. Başkan, gelişme raporu incelemesi sonucunda etik kurallara uymadığını saptadığı araştırmaların sonlandırılması ve ilgili birimlere bilgi verilmesi için durumu Kurul gündemine getirir.

(12) Çalışma onay aldıktan sonra ölçme araçlarında (anket, test, ölçek, mülakat, gözlem, resim, çizim, video film, ses kaydı ve benzeri) yapılacak değişiklikler tekrar Kurul'un onayına sunulmalıdır. Kurul onayına sunulmadan yapılan tüm değişikliklerin yasal ve idari sorumluluğu araştırmacılara aittir.

(13) Araştırmacılar, elektronik ortamda değerlendirme sonucunun uygun görüldüğü kendisine bildirilmeden araştırmanın veri toplama aşamasına başlayamaz.

(14) Toplanan verinin doğruluğundan, gizliliğinden ve veri güvenliğinden araştırmacılar sorumludur.

BİLİMSEL ARAŞTIRMA ETİğİ DEğERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ

Madde 11-(1) Her çeşit bilimsel araştırma türünde uyulacak Araştırma Etiğine İlişkin Temel İlkeler şunlardır:

a) Bilimsellik ilkesi: Veriler, bilimsel yöntemlerle elde edilir. Bunların değerlendirilmesinde, yorumunda ve kuramsal sonuçların elde edilmesinde bilimsel yöntemlerin dışına çıkmaz ve sonuçlar saptırılamaz. Elde edilmemiş sonuçlar araştırma sonuçlarıymış gibi gösterilemez.

b) Bilimsel araştırmalara denek olarak katılan kişilere zarar vermeme ilkesi: Araştırmalara denek olarak katılan kişilere zarar vermemek esastır. Denekler, olası riskler konusunda açık şekilde bilgilendirilmeli, katılım kararının etki ve baskı altında kalmaksızın özgürce alınması ilkesine uymaya özen gösterilmelidir.

c) Toplum ve ilgilileri bilgilendirme ve olası zararlı uygulamalar konusunda uyarma ilkesi: Araştırmacılar ve yetkililer, yapılan bilimsel araştırma ile ilgili olarak olası zararlı uygulamalar konusunda toplumu ve ilgilileri bilgilendirmek ve uyararak yükümlüdür.

d) Araştırmalara katılmama özgürlüğü ilkesi: Araştırmacılar, kendi vicdanî kanaatlerine göre zararlı sonuçlara ve/veya onaylamadıkları uygulamalara yol açabilecek araştırmalara katılmama talebinde bulunabilir.

e) Kişi ve kurumların veri ve bilgilerinin gizliliğine sayrı ilkesi: Yapılacak çalışmalarda, diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri ve bilgilerin gizliliğine, korunmasına, nihayet bu verilerin ve bilgilerin, izin verildiği ölçüde ve şekilde kullanımına özen gösterilmesi gerekir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Katılımcıların ve Araştırmacıların Temel Hak ve Sorumlulukları

KATILIMCILARIN TEMEL HAKLARI

Madde 12- (1) Araştırmaya katılan katılımcılar aşağıdaki haklara sahiptir:

- a) Araştırma ekibinin kim/kimlerden oluştuğunu bilme hakkı,
- b) Araştırmanın kapsamını ve yapılaş amacını bilme hakkı,
- c) Araştırmanın potansiyel yararları ve olası riskleri konusunda bilgi edinme hakkı,
- ç) Katılımın kapsamı hakkında (katılımcıdan ne yapması ve katılımın ne kadar sürmesi beklenmekte) bilgi edinme hakkı,
- d) Katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğunu bilme hakkı,
- e) İsteddiği zaman, istediği aşamada, herhangi bir yaptırımla karşılaşmaksızın araştırmaya katılımdan vazgeçebileceğini bilme hakkı,
- f) Sağlayacağı bilgilerin gizliliğinin ne oranda ve nasıl korunacağını bilme hakkı,
- g) Elde edilen verilerin nasıl kullanılacağını bilme hakkı,
- ğ) Araştırmaya veya sonuçlarına yönelik soruları ile daha fazla bilgi edinme talebini kime iletebileceğini bilme hakkı

ARAŞTIRMACILARIN TEMEL SORUMLULUKLARI

Madde 13-(1) Sorumlu/yardımcı araştırmacılar araştırma kapsamında aşağıdaki sorumlulukları üstlenir:

- a) Araştırmalarını, katılımcılara minimum (günlük yaşamda normal olarak karşılaşılabilecek) risklerin üzerinde herhangi bir rahatsızlık vermeyecek şekilde tasarlamak,
- b) Araştırma öncesi, katılımcıları araştırmanın amacı, kapsamı, bilginin nasıl kullanılacağı ve gizliliğın nasıl korunacağı konularında bilgilendirmek,
- c) Hiçbir koşulda, araştırmaya katılımı zorunlu kılmamak; katılımın gönüllü olmasını sağlamak ve bu konuda katılımcıları açık bir şekilde bilgilendirmek,
- ç) Yukarıdaki bilgilerin sağlanması sonrası, katılımcıların katılım için onaylarını almak,
- d) Elde edilen verilerin, katılımcılara iletiildiği şekilde kullanılması için gerekli önlemleri almak; bilgilerin amaç dışında kullanımını önlemek,
- e) Araştırmanın amacının başlangıç safhasında tamamıyla açıklanmamasını gerektiren bir durumda, araştırma sonrası, katılımcıları amaç konusunda hem yazılı hem de sözlü olarak ayrıntılı bir şekilde bilgilendirmek; başlangıçta amacın tamamıyla paylaşılmamasının nedenlerini katılımcılara aktarmak, katılımcıların bu konuya yönelik sorularını cevaplamak.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

HÜKÜM BULUNMAYAN HALLER

Madde 14- (1) Bu Yönergede hüküm bulunmayan hâllerde, ilgili diğer mevzuat hükümleri uygulanır.

DİSİPLİN

Madde 15- (1) Etiğe aykırı eylemi kanıtlanan kişiler hakkında gerekli disiplin soruşturması başlatılması amacıyla ilgili kurumlara bilgi verilir.

GİZLİLİK

Madde 16- (1) Etik Kurulun kararları genel düzenlemeler dışında gizli olup, başvuru sahibinden başkasına bilgi verilmez.

ETİK İHLALLERİNE İLİŞKİN KAYITLAR

Madde 17- (1) Yukarıda sayılan etik ihlal türlerinden birini gerçekleştirdiğine karar verilen kişilere ilişkin karar ve belgeler Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından gizlilik ilkesine riayet edilmek suretiyle uygun bir şekilde dosyalanıp saklanır

YENİDEN İNCELEME

Madde 18- (1) Bilimsel Araştırma Etik Kurulunda incelenen bir araştırma hakkında aynı iddialarla yapılan mükerrer yapılan başvurular dikkate alınmaz.

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI ETİK KURULLARI

Madde 19- (1) Yükseköğretim kurumları bu yönergenin yürürlüğe girmesinden itibaren en geç altı ay içinde etik kurulları ile gerekli olması halinde etik alt kurullarını bu Yönergede belirtilen kriterlere uygun olarak oluştururlar.

YÜRÜRLÜK

Madde 20- (1) Bu Yönerge, Kastamonu Üniversitesi Senatosu tarafından kabul edildiği tarihte yürürlüğe girer.

YÜRÜTME

Madde 21- (1) Bu Yönerge hükümleri Kastamonu Üniversitesi Rektörü tarafından yürütülür.